

במקצת משימוש הבית – שמע מינה שגם חדר, כל שאין בו ד' אמות אינו בכלל 'חדר' ומכור עם הבית. ואינו דומה לבור ודות שתשמישם שונה לגמרי מהבית ומובדלים הם ממנו גם בפחות מד' אמות. (עפ"י רמב"ן. וכ"כ הטור בשם אביו, הרא"ש).
ואולם יש חולקים, שהחדר דומה בזה לבור, ואינו דומה ליצייע, הואיל ותשמישו חלוק מהבית. ועוד, שהוא גבוה יותר מן היצייע, וחשוב הוא לעצמו ואינו טפל לבית. (כן משמע מהרמב"ם – טור. וכן כתבו הרשב"א והריטב"א, ודחו את הראיה שכתב הרמב"ן).

**(ע"ב) 'אלא דלבירה נמי קרו לה בית, כוליה זבין ליה?!' – כתבו בתוספות, שאפילו אם קוראים גם לבית אחד שבתוך הבירה 'בית' סתם – קנה הכל, כיון שמצד לו מצרים חיצונים. ואם הכל קוראים לבירה כולה 'בית' סתם, ולבית יחידי אין קוראים 'בית' סתם אלא מפרטים 'בית' אחד שבתוך הבירה – קנה הכל, אפילו לא מיצר לו מצרים חיצונים. (טור – ריד, ומובא ברמ"א שם סעיף ז. ובערוה"ש כתב: 'רוב בני אדם קורין לבירה בית...') וכן כתב שם בסעיף ד. וצ"ע, דלכאורה תליא בפלוגתא דרב ושמואל, וקיי"ל כשמואל שאין הולכין בממון אחר הרוב, ויכול המוכר לטעון שהוא מן המיעוט שקוראים לבירה 'בירה' ולבית 'בית'. וכן מבואר בס' רכ סעיף ח ברמ"א, שברובא בעי הוכחת דמים. ונראה שכוונתו ב'רוב' – סתם בני אדם, הגם שיש יוצאים מן הכלל, דעתם של בני אדם כפי המשמעות המקובלת של דבריהם.
ונראה שזו כוונת מרן השו"ע בס' ריה"ט 'אחר לשון רוב בני אדם'. תדע, שהרמ"א לא השיג שם, והלא לשיטתו (הנ"ל) בכל רובא בעי הוכחת דמים. אלא ודאי הכוונה ללשון המקובלת אצל סתם בני אדם).**

'קמ"ל מדהוה ליה למכתב ולא שיירית בזבני אלין כלום, ולא כתב, שמע מינה שירי שייר' – וכשכתב לו כן, מועיל לקנות כל שבתוך המיצר. אך זה דוקא כאשר יש על כל פנים מיעוט אנשים הקוראים לבירה 'בית', אבל אם כולם קוראים לבית 'בית' ולבירה 'בירה' – אין מועיל מה שכתב 'אלא שיירית...', שאינו אומר אלא שלא שייר במכר בית זה כלום – אבל להוסיף על מכר הבית מפני אותו לשון – אין לנו. (רשב"ם, ר"ן, ריטב"א ועוד).

'ואיכא נמי דקרו לבירה בית' – עיין זבחים קד: ריש לקיש אמר כל הבית (מקדש) כולו קרוי בירה, ור' יוחנן אמר: מקום יש בהר הבית ובירה שמו'. (מרע"כ)

'כמאן אזלא הא דאמר רב מרי ברה דבת שמואל משמיה דאביי: האי מאן דמזבני ליה מידי לחבריה, צריך למכתב ליה לא שיירית בזבני אלין קדמי כלום, כמאן, כרב נחמן' – ורב נחמן שאמר 'מצרים הרחיב לו' – מדבר כשלא כתב לו לשון זו. ולא הוצרך לפרש הדבר, כי בימיו עדיין לא נהגו לכתוב כן בכל השטרות עד שבא אביי ותיקן לכותבו ונעשה לנוסח מקובל בשטר. (עפ"י ריטב"א)

ע' ב'נספחים' – דרוש ורמז ב'המוכר את הבית'.

דף סב

'ראש תור' – יש מפרשים: ראש השור, רחב מן הצד האחד וצר בסופו. ויש אומרים (ע' פיה"מ לרמב"ם – כלאים ד. ומובא ב'פרישה' חו"מ ריט): מלשון 'תורי זהב', וכל משולש קרוי כן, שכן צורת אותו תכשיט. וזה נאות בלשון'. (ריטב"א. וערש"י שבת פה: סוכה ז.).

'שתיק רב. ומודה רב...' – פעמים רבות נמצא בגמרא, כאשר הקשו לאחד מן החכמים על דבריו, שתק ולא ענה. ושלשה הסברים אפשריים: א. שלא חש לענות, לפי שלא חשבה לקושיא כלל ועיקר, וכן אפשר שלא חש להשיב לתלמיד היושב לפניו (כגון לעיל ט. ב"ק כ:); ב. שתיקתו מתפרשת כהודאה לדברי המקשה; ג. שלא היה בפיו הסבר ומענה לאותה קושיא, אלא שאותה הלכה שאמר, לא אמרה מעצמו, אלא קיבלה מרבותיו, ואף כי לא ידע לפרשה ולתוצאה, לא חדל מלהורות כמו ששמע, בהנחתו שלא עמד על דעת רבותיו אשר טעמו ונימוקם עמו.

ובאור שתיקתו של רב בסוגיתנו – כתבו התוס', כיון שרב כהנא ורב אסי היו כמו 'תלמיד חבר' לרב, כמו שאמרו 'לגמריה – הווי צריכי, לסבריה – לא הווי צריכי', לכך לא מסתבר לומר שלא חש להשיבם, (כמו שמצינו להלן בשתיקת רבה לתלמידו אביי). וברוב מקומות שרב שתק להם – כתבו התוס' – הוא מפני שהודה לדבריהם. ואף כאן כן הוא. ומה שאמרו 'ומודה רב' היינו לפי דעתו הראשונה קודם שחזר בו.

ואולם יש ראשונים שכתבו, (ע' רמב"ן ורשב"א בשם רי"ף ור"ח), שרב נשאר בדעתו, כפי שקיבל מרבו, ואף כי לא השיבם, לא חזר בו. ועל כן יש לפסוק כרב, שאין הלכה כתלמיד במקום הרב.

(בספר 'מחקרים בדרכי התלמוד והידותיו' (לר"ר מרגליות. פרק יט – 'שתיקה לחכמים'. וע"ש בהערה 8), האריך לברר מכמה מקומות, אופן זה של שתיקה – כשלא היה יכול לקבל דעת החולק, אף שלא מצא מענה על הפירכא, משום שההלכה שמסר, היתה מקובלת לו מרבותיו. ולא זכר שר מדברי הראשונים כאן, שמפורש הדבר בדבריהם).

'כמין גאם מהו' – 'ערשב"ם. ולא הבנתי למה לא פרש מד' רוחות שבכל אחת כמין גא"ם, כפסי ביראות. וכמו שפרש בסיים קרנות. וכן גם עולה יפה יותר ה'את"ל'. ואולי כל פחות מפלגא, חשיבא קרן, ובפלגא כמובן אין לצייר אלא בשתי רוחות'. (מרע"כ).

(ע"ב) 'מצר לו מצר ראשון ומצר שני ומצר שלישי, ומצר רביעי לא מצר לו...' – כתבו כמה ראשונים (ע' רמב"ן, עליות דרבנו יונה, ועוד) שה'מצר' המדובר כאן, הכוונה לשטח פנוי מזריעה, ויש שהוא מוגבה קצת מהשדה. (וכמו שאמרו לעיל 'המצר והחצב מפסיקין' וכן 'החזיק במצר מהו'). וזה הוא מה שחילקו להלן אם אותו מצר מובלע או אינו מובלע. וזהו שאמרו 'בשדה לא שייר ולא מידי' – כלומר, בגוף השדה לא שייר כלום.

והוסיף רבנו יונה (והובא בטור – ריט), שאם אכן אין שם מצר החלוק מן השדה, וסימן משלש רוחותיה ולא סימן רוח רביעית – הכל מודים שקנה הכל, ואפילו תלם אחד לא שייר, שהרי כל השדה נכללת בתוך אותם ג' מצרים. ורק כאשר יש מצרים המופרדים מן השדה, וציין את שאר המצרים ולא ציין אותו, תולים שנחת לשזור. (ולפירוש, הכוונה 'קנה הכל חוץ ממצר רביעי' – שקנה את שלשת המצרים עצמם, מלבד השדה, חוץ ממצר הרביעי שלא קנהו כלל, אבל בגוף השדה לא שייר. וע' ב'חדושים ובאורים' – ב"ב י. ויש פירוש נוסף בסוגיא – של הר"י אבן מגאש, מובא בשטמ"ק ובראשונים).

'ורב אסי אמר: לא קנה אלא תלם אחד על פני כולה' – ובלבד שיהא בו תשעה קבין, כדי השיעור הקטן ל'שדה'. (ריטב"א, ועוד. וכיו"ב כתב להלן ע. ד"ה גרשב"ם).

'שמעינן מתרוייהו לישני... שודא דדייני' – כתבו הראשונים ז"ל, שקטע זה תוספת הוא ממר רב יהודאי גאון ז"ל. ואף על פי שכל ספק ממון, בין ספק מציאותי בין ספק בדין – 'המוציא מחברו עליו הראיה', וגם בעלמא אנו נוקטים כ'לישנא בתרא', – כאן (ובעוד כמה מקומות מסוימים שפרשו) קבלה היתה בידו מרבנן סבוראי, לפסוק 'שודא דדייני'. 'והוצרכתי לכתוב זה, ששלא ילמדו ממנו לשאר ספיקות ו'תיקו' שבתלמוד'. (רמב"ן. וע' רשב"א, וצריך להגיה שם: 'יש אמרים שהוא מלשון רב יהודה גאון ז"ל. ומכל מקום לו שמעין בזה שקבלתו מרבנן סבוראי').

א. לא מכר את היציע (=מבנה נמוך בקצה הבית. ולדעת רב יוסף: עשוי חלונות חלונות, אבל אם הוא סגור – הוא בכלל הבית. וע' ר"ף ושו"ע ריד, א) – אם הוא בן ד' אמות או יותר, אבל פחות מיכן – טפל לבית ונמכר עמו.

וכן החדר (-מחסן, העשוי לשימור חפציו ולהצנעתם שם. וי"מ: קיטון העשוי לצניעות), אינו מכור עם הבית. (י"א: דוקא כשהוא ד' אמות, כיציע. ויש חולקים. ע' ראשונים טור חו"מ ריד). ואפילו מצר לו מצרים חיצונים, והחדר בתוך המצרים, כל שלא פרש 'לא שיירתי כלום במכירתי זו', אומרים אנו שמצרים הרחיב לו. (והראשונים דנו אם ה"ה ביציע, או שמא היציע יותר טפל לבית מהחדר, ואם הוא בתוך המצרים – קנה).

ולא מכר את הגג – כל שהוא מקום חשוב לעצמו, כמפורט במשנה. וכן לא את הבור ואת הדות, ואע"פ שכתב לו 'עומקא ורומא' – לפי שתשישם חלוק מן הבית (סד).

ב. אם כולם קוראים לבירה 'בירה' ולא 'בית', או אפילו רק חלק מהאנשים אינם קוראים לבירה 'בית' – אין הבירה בכלל המכירה. (ולא שייך לומר כאן 'הדמים מודיעים', כי פעמים אדם נותן סכום גדול על הקרקע, יותר משוויה שבשוק. ראשונים). והמצרים אינם מוכיחים, אלא אם פרש וכתב 'לא שיירתי כלום'.

ואולם אם כולם כשמזכירין 'בית' סתם, מתכוונים לבירה כולה (ריב"ם), או אפילו אם גם לבית אחד בבירה קוראים 'בית', אך גם לבירה כולה קוראים 'בית' סתם (רי"י) – אם מצר מצרים חיצונים – קנה כל שבתוך המצרים.

(ויש שכתבו, שאם חצי מהאנשים, וכל שכן רובם – קוראים לבירה 'בית' – קנה הכל הואיל ומצר במצרים חיצונים. ריטב"א בשם הרא"ה).

דף טב

ק"ז. מה דינה של מכירת קרקע שנעשתה בסימון המצרים דלהלן:

- א. מצר אחד ארוך והמצר שכנגדו קצר?
- ב. מצר ראובן נמצא לצפונה ולדרומה של השדה, ומצר שמעון – מזרחה ומערבה, וכתב בשטר המכירה: 'שדה שיש לי בתוך שדות ראובן ושמעון'.
- ג. סימן את הקרנות לבדן; סימן שתי זוויות, כגון: זווית דרומית מזרחית וזווית מערבית דרומית; שדה שמקיפות אותה שדות של שמונה אנשים, כל שנים ברוח אחת, וסימן מצריה לסירוגין – אחד לכל רוח?
- ד. סימן שלשה מצרים ולא סימן מצר רביעי?

א. רב אמר: לא קנה אלא כנגד הקצר. (חוץ מאופן שהמצר הארוך היה גובל עם שדות שני אנשים וסימן את שניהם – שאם היתה כוונתו למכור רק כנגד הקצר, היה מסמן רק את השדה האחת. וודאי כוונתו להקנות כל המצר הארוך, וקונה כ'ראש תור'). ורב אסי ורב כהנא אמרו שקונה כנגד ראש תור (-מעביר קו לאכסוני מהארוך לקצר וקונה כל השטח שבפנים).

שיטת רשב"ם ותוס' שרב חזר מדעתו, ויש חולקין. (והובאו שתי הדעות בפוסקים – ריט"ג). (הרבה ראשונים פרשו שסימן ארבעה מצרים. ואולם הרא"ש פרש שמדובר שסימן רק שנים – הארוך והקצר, אבל אם סימן את הארבעה, תלוי במחלוקת דלהלן, סעיף ד).

ב. כיון שלא פרש 'מצר ראובן שתי רוחות ומצר שמעון שתי רוחות', יכול הלה לחלוק לו השדה באלכסון וליתן לו רק חלק אחד, ששתי צלעותיו גובלות עם ראובן ועם שמעון. (ואפילו אמר לו 'בין שדות ראובן ושדות שמעון' – אינו קונה הכל. עתוס' ומהדו"ב).

ג. כל אלו עלו ב'תיקו' אם קונה את השדה כולה, (אלא שקיצר בסימון מצריה), או אין לו אלא כפי המשמעות המנימלית ביותר המשתמעת מהסימונים שסימן. (ופרש הרשב"ם שספקות אלו מסודרים בדרך 'אם תמצי לומר', שכל ספק בנוי לפי הצד בספק הקודם שלא קנה הכל. ולהלכה, כתב הרמב"ם (כא, טז), שלא קנה הכל אלא כפי מה שמצר וכפי ראות עיני הדיינים. וע' מ"מ שם וש"ך ריט, ד – בבאור דבריו).

ד. לרב – קנה הכל חוץ ממצר רביעי. (פרש רבנו יונה: קנה את שלשת המצרים עצמם עם השדה, מלבד המצר הרביעי עצמו שלא קנהו. אבל בשדה לא שייר מאומה). ושמאל אמר: אפילו מצר רביעי. ורב אסי אמר: לא קנה אלא תלם אחד על פני שלש המצרים שסימן, ולא יותר.

והסיק רבא כרב, שקנה את השדה כולה מלבד מצר רביעי – אך אם המצר הרביעי מובלע בין שני המצרים שמצדדיו, שסימנם לו, וגם אין נטועים עליו דקלים ואין בו כמות יבול של ט' קבין – קנה גם אותו. ולפי לשון אחרת – אפילו באחד מאלו התנאים, שהוא מובלע, או שאין בו דקלים וט' קבין – קנה. והכל לפי אומדן דעת הדיין.

דפים טב – טג

ק"ח. כיצד יש לדון את הלשונות דלהלן (הכתובים בשטר מכירה, או במחלק נכסיו בעל-פה, או במתנת שכיב-מרע); –

א. (יש לו שדה בשותפות עם אחר, ואמר:) 'מחצה שיש לי בקרקע – מכור לך'.

ב. (כנ"ל) 'מחצה בקרקע שיש לי – מכור לך'.

ג. (מכר חלק משדהו, ומצר לו מצריה משלש רוחות, וברוח הרביעית הגובלת עם שדהו, כתב:) 'המצר מצד (פלוגי) הוא השדה שממנה פלגתי את השטח שמכרתי'.

ד. (כנ"ל) 'המצר מצד (פלוגי) הוא השדה שממנה פסקתי את השטח שמכרתי'.

ה. 'יחלוק פלוגי בנכסי'.

ו. 'תנו חלק לפלוגי בנכסי'.

א. מכר חצי מן השדה – היינו כל חלקו שיש לו בה.

ב. רבה אמר: רבע. שפירוש דבריו, חצי מאותו חלק שיש לי בה. (ואביי הקשה על כך. ואולם רבה נשאר בדעתו, ואין הלכה כתלמיד במקום הרב).

ג-ד. למסקנת הסוגיא (כדברי אביי. וכן נקטו הפוסקים – ריט, ו) אין הבדל בין 'פלגא' ל'פסיקא' – אם ייתר בלשון השטר, שמלבד פירוט המצרים הוסיף וכתב 'אלין מצרנהא' (כן פרש רשב"ם. וי"מ בדרך אחרת. ע' שטמ"ק) קנה חצי מהשדה, והרי הם כשותפין בה שוה בשוה. ואם אין ייתור לשון – לא קנה אלא את השיעור הפחות של שם 'שדה' – ט' קבין.

ה. נותנים לו חצי מנכסיו.

ו. פשטו הדבר מן הברייתא, שלדעת סומכוס נותנים לו חצי מהכמות שניתן להסתפק בה, היינו, מהכמות המנימלית שאפשר שנתנה עד חצי מהנכסים.

רשב"ם הביא מר"ח, שסומכוס לשיטתו ש'ממון המוטל בספק – חולקין, אבל לחכמים, לעולם נותנים את השיעור הקטן ביותר. (וכתב עוד לפרש (עפ"י התוספתא), שאפילו לסומכוס, אם יש לו בנים, כוונתו לתת חלק כחלק שמקבל כל אחד מבניו. והרא"ש חילק בין שכיב מרע, שכוונתו לתת לו כאחד בבניו, ובין בריא, שעליו מדובר בסוגיתנו). ושיטת הרי"ף שאין זה שייך למה' סומכוס וחכמים אלא שכך שיעור חכמים את דעתו, ע"ש. (ונחלקו הפוסקים להלכה – אם נותנים חצי מהכמות שיש עליה ספק, או נותנים את החלק הקטן. וכל זה במתנה, אבל במכר – הדמים מודיעים. – ע' רנג, כה).